

h. ar. Kronprinsessan Johanna

1703

sang, Västertorp, jul 1919-20.

Närke

Fellingsbro Folkhögskola
och Lantmannaskola

Fh.

1

1

Lundby hd
Snarlunda m

utan jättesagen, skog ut, skol gjort till.
Minnen från Snarlunda för 70-80 år sedan
Berättade av en 75 åring S. J. Andersson från Svenstorp
i Snarlunda, Sandbo hd,

Julen, årets största högtid, var då som nu efter längdav alla, av en stor del för den bastanta materiella förlägningen, som bestod såväl i bättre som sämre lottades hem. Tidigt på hösten avskildes vid första bröskningen en del säd, avsedd för mälning och bygden av julölet. Mallet gröpades alltid i den i varje hem varande hemkvarnen. Brygden förrättades vanligen 2-3 veckor före jul och bestod av två slags dricka bättre och sämre. Den bättre kunnan var avsedd för julen och fick ej röras förrän julaffon, då den i varje hem varande stora lemkannan med lock på fylldes och placerades på julbordet, vilket under dagens logg så smäningom dukades

12 sid.

Fellingsbro Folkhögskola

med allt handa bastanta maträster, smör ost, bröd, kött,
fläsk, korv, m.m. jämte den stora brännvinsflaskan fylld
med sirupsblandat brännvin. Julbaket förelogs vanligen
struket efter brygden varvid undantogs en del vört för
att användas till bak av s. k. vörtslimpor, som bakades i stor
mängd för att räcka över julen. Tidigt på hösten ystade
bondgummarna julosten, varvid de, som ej hade till-
räckligt med mjölk, kallade sina grannkvinnor
att komma till ystölet. Dagarna före eller nättare
julveckan bakades finbrödet av hemhandsiktat råg-
mjöl, varvid i förmögna ställen något vetebröd s.k.
brind och längskorror bakades. Vetenmjöl var en
sällsynt vara och användes endast vid juletid. Vid
slakten i oktober ordnade sunnmodern och undan-
lade julsovlet i saltsinan. Natten till Lucia vägade

knappast någon familjemedlem insomma för att ej
bliva dens. k. "lusen" Kl. 1 eller 2 vaktade alla, skyndla-
de sig och klädde sig skyndsamt, varvid mor ord-
nade den s. k. Luciafrukosten som bestod av köttfläsk,
urst, korv och vörflöd, fadern ordnade Lucia glöggensvar-
vid vanligen varje äldre borde hava minst 3 och barn
och kvinnor minst en suge. Efter detta förlägades krea-
turen med var sitt stora fader av bästa höet, varefter
arbetet vidtogs såväl inom som utomhus. Allt från Lucia
var det dagliga samtalet julen och dess näjen med åf-
fölgande kalas och juldanser. Julaflanens förmiddag
höggs julveden och hackades granris för att beströ
de renskurade golven, gackast i försöksgår och kök-
et. Då ryklades kreaturen och vindlades julfodret,
vid och vallen bars in för helgens behov. Husmodern
kokade kött och fläskmaten samt ordnade julbordet
med dess tillbehör. När allt var ordnat ute och inne

aa 1704.

4.
förelogs julbuden gen av alla husets medlemmar, varefter
helgdagskläderna präglas och helgen invigdes med
en baktant afftorvad och svältsugan. Husmodern
började nu ordna med gröt och luffiskgrytan varvid
julljusen fändes, utom det stora ~~de~~ greniga ljuset, som
endast fick brinna under målliderna. På de flesta
ställen manade husfadern barn och tjänare till en
gemensam andaktskund, varvid några julpsalmer
gemensamt sjöngs eller lästes. Sedan framdukade
husmodern å bordet fisk- och gröfalen med påhålld
syrup. Gröten åls gemensamt ur fatet, och var var
förflytta till sittplatserna för att försätta
ett gröbrim. Efter målliden sökte en var vila för
att vara lidigt vid oftan i kyrkan. Vanligen
kl. 3-4 varo alla i rörelse och förlägade sig med den
å bordet stående julmaten, varefter kyrkfärdens före-
logs av så många som möjligt. Dö, som ägde

hästar, åkla övriga gingo försedda med torvedsbloss,
vilka spridde ett sällsamt sken vida omkring. Då
man kom till kyrkan, lastades de i en hög, vilka uppr
lyste hela kyrkbacken. Efter gudsjänslens slut var
ett ivrigt jäklande av åkande och gående för att vara
först hemma och få julförgläningen, vilken den hem
mavarande hade i ordningsförfallt. Den som var först hemma,
skulle först få in sin skörd, och de ville alla
vara först. En syjuver förelag sig en gång att
under ökseängen hoppa samla alla selskickorna i en
livedsbosläde, varför stor oreda uppskod. Della
var för allt de gående skulle komma först hem. Jul
dagen var man vanligen i lugn och ro, men
lidigt annandagen var man uppre att glögg och
äta s. k. -annandagsfrukost, varefter grannar och vän
ner vanligen under dagen besökte varandra för
att smaka på glöggen, samt fram på kvällen dra

6.

en sprader s.k "fem kord i triump" om en skilling banko. En del ungdom gick hela natten omkring i bygden med gusa sjärnan, liggande preningar och malvaror till sina juldanser vid julens slut; detta tilltag lyckades alltid gott. Mot julens slut ordnade alltid bondrörerna juldans i Tycke och Svinnestads byar varfull ofta 50-60 personer av båda könen intjöds. Välfägnaden bestod av vin glögg grunsch och möjligen kaffe för damerna. Glanspunkten i tillställningen var spelmannskålen, då en kittel med rykande glögg inbars i salen varvid gästerna fingo dricka efter behag och erlägga en slant till spelmannen, vilken ofta uppgick till 60 å 70 kr. Någon afton efter dessa fester ordnade de som gått med gusa sjärnan sin fest på enakanda vis. Märktigt nog var att vid dessa fester var aldrig någon överlastad utan festerna alltige-

nam präglade av gemyflighet, vadan mängt parti
för framkiden ofta nog därför avslöjs med kro
och löven.

Jällen Tjälve, efter vilket Tjälversa säteri i
Snavlunda har sitt namn, var i fornkiden ägare
av brakten där omkring. Hans hustru Davra var
ägare av brakten omkring Davra gårdar och sjöar
i Viby och Snavlunda. Kort före Anskari ankomst
dog jällen och hans hustru och begravdes i en
kulle straxt norr om gården, på vilken en väldig
bautasten (minnessten) restes. "De gamla berätta" att
när kristendomen började förkunnas, en bonde plätt
de i kullens närbild, stände jällen i sin sömn och
väckte sin hustru samt bad henne gå och se efter,
vad det kunde vara; hon fann då en bonde med

88.

gröd och oxar, lög dem i sitt förkläde och bar
in dem till jätten. Då han såg dem ^{sade} han.

"Bär ut de där kräken by de råda nog över oss."

Kullen är -genom Ministern Burenskoms försorg
omgärdad med en granhäck i vars mitt den väl-
diga bauksstenen står

Skogsrån å Snarlundafiveden.

En nu varande 90 årig änka påstår sig i sin
barndom, när hon gick vall, flera gånger ha
sällskapirat med den granna frun, men när
hon tilltalade henne försvann han, varvid
följde ett djupt skallande skratt.

Tagan förmåler vidare att när Snarlunda kyrka
började byggas bodde en ofantlig stor jätte

på Tiveden, vilken lag en sten och skulle kasta mot kyrkan, men stenen fäll ned å halva vägen mellan Breberg och Döberg och hallas än i dag Halvfärdssstenen. En annan kastades med större fart men lag bärn mot Bergaberget i Tjälvestaskogen och och kastades tillbaka till södra Torga-ladubacke, en Fredje-sten stannade i Torga-skogen strax bredvid landsvägen i Bricebacken efter dessa föroök - all krassa kyrkan lade sig jällen till ro i sin grav.

Gamla tider skolförhållanden

Vågra drag ur Snarlunda skolhistoria före 1842, berättade av Ch. V. Andersson, Svensborg
Östra delen av Snarlunda verkade en person från Lerbäck, kallad "Lasse på stolen" som

gick ur hus i hus. Vanligen vistades han en vecka i varje hem. Under läskiden, som varade från dager till sena kvällen, satt gubben på en befolkstol mitt på golvet med en lång häpp i handen. Barnen placerades i bänkar och sätta runt omkring mästaren. Bakom dem måste alltid lämnas plats för spinnrockarna fl. hustruderns verktyg, vilka varo i daglig bruk. Psalmboken, katekesen och nya testamentet varo hela undervisningsmaterialet. Abc-boken skulle man ha lärt eleven, innan han fick gå i denna skola. Enär gubben själv ej kunde räkna eller skriva, ansåg han denne konst-anödigt alltid framhållande, att detta varo högst farligt, åtminstone för döftrarna. Den sist i orden levande eleven i hans skola, J.P. Dalin i Rosendal, skulle på gubbens uttryckliga begäran tillika med de övriga tillsluta honom "ceptare" men

sade alltid "bekäfflen" med hänsyn till gubben s breda mun. Då gosseflera gånger fick skyk därför, sade han: "Gåra, söta bekäffen, ja kan ju inte säja grusellen, ni hör ju, att jag halar illa." Och därvid blev det dag efter dag. Den gubben var makalös till att lära barnen, ja, värre än nuvarande lärare, säga de gamla, sade han.

I västra delen (Tiveden) verkade en gubbe från Vibyg, kallad Lars Jan. Tövrigt hade han till yrke att förfärdiga bogträd. Åven han var makalös att lära barnen, "Nu har de bara bara köke mat i Lars Jans lid" sade de gamla. Nämnda mäster lär ha varit dockig att rupa och var ej svår den dagen han fick 3-4 supar till middag. Sedan satte han sig i grisolen och följde på sin bogträd. Trönnersta bygårdmän hade anlagt en meria duglig lärare, en f. d. lärpare från Askersund

12 12.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

socken, Olav Krigholm, bröder till den på 1860-talet
i Södermanland avlidne komminister Krigholm. Han
erhöll ett litet borgställe, kallat Kärtafallet, mat
att lära byns barn läsa. En avlidens skolräds ledamot,
vilken gäst i denna skola berättade ofta med vemod
om sin lärares fattigdom. Han såg honom dagligen
få äta istreddags eller salt och peppar till grötaten
samt vatten oppa. I lugn tiden och träng, med små fänster,
måste inrymma 20-30 barn. Åven här måste skolarbete
fortgå i god samförstånd med husfruns vänskab eller
spinnrock. Skolarbeit fortgick dagen i ända, ju när det
var blått, vid lyse från spiselbrasan. Avlöningen till
dessa lärare var sina eller ingen, en kolvskilling en
och annan gång av de hederligaste.

Erenfrid Johansson.
Tryckte. Postaddr: Vretslövarp.